

Lyngby

FISKERLEJET LYNGBY

ET 100 ÅRS JUBILÆUM

Af M. KRISTENSEN

DET LILLE FISKERLEJE LYNGBY i Hvidbjerg v. Å sogn hævder sig smukt blandt den lange række af fiskerbyer, der pryder Jyllands vestkyst. Mellem den lille samling af huse og det urolige, stadigt omskiftelige Vesterhav ligger nogle af landets højeste klitter og virker dragende på de mange turister, der i stadigt stigende tal strømmer til den naturskønne egn især om sommersøndagene.

Lyngbys historie begyndte ved et bryllupsgilde i Agger i august 1864. Der tog 6 familier fra Agger og Aalum den beslutning, at de ville flytte et andet sted hen. De syntes, at der var for små muligheder for dem i Agger, fordi der var ringe udsigt for dem til noget strandfogedembede i lang tid fremover, og havet tog deres jord.

Ifølge "Tilgangs-Listen" i Hvidbjerg v. Å flyttede de fra Agger den 10. august 1864 og blev indskrevet i Hvidbjerg v. Å den 15. september, men efter mundtlige beretninger var det den 15. august, den lille gruppe mennesker vandrede mod nord gennem klitter og hede for at finde et sted, hvor de kunne bosætte sig. Da de havde gået 10-12 km, kom de til en stor lyngslette i Hvidbjerg Klit, og der besluttede de sig til at fæste bo.

Da de fra en høj klit så ud over sletten, udbrød en af konerne (Karen Christensdatter): Nu går vi lige ind i paradiset.

De udvalgte sig dette sted, fordi der var jord at dyrke, og terrænet var jævnt. Nærmere havet var klitterne for store til, at de kunne fæste bo der.

Jorden blev købt fra gården Lyngholm for 200 rigsdaler, og den nye by fik navnet Lyngby.

De første indbyggere var: Husmand *Christen Pedersen*, hans kone Ane Nielsdatter og deres børn Peder (13 år), Niels (11 år) og Carl (6 år); husmand *Niels Nielsen*, hans kone Mette Johanne Christensen og deres børn Mette Catrine (6 år) og Karen (1 år); husmand *Mads Peter Nielsen*, hans kone Maren Pedersen og deres børn Niels Madsen (4 år) og Peder Madsen (1 år); husmand *Joseph Andersen*, hans kone Karen Christensdatter og børnene Christen og Ane (12 og 10 år); husmand *Thøger Iversen*, hans kone Jensine Andersen og deres børn Else, Nicoline og Ane Marie (6, 4 og 2 år); husmand *Laust Nielsen Rud* og hans kone Sidsel Nielsdatter.

I de følgende år flyttede en del ganske unge piger alderen 14-16 år fra Agger til Lyngby som tyende.

Den 10. juli 1869 kom den næste gruppe tilflyttere. Det var fisker *Christen Olesen Langer* fra Røn og hans kone Kirsten Andersdatter; aftægtskone Dorthe Marie Jensdatter; fisker *Søren Villadsen*, Røn, hans kone Ane Dorthea Nielsen og deres datter Sidsel Marie Sørensen.

Det følgende år - 2. august 1870 - ankom fisker *Christian Christensen* fra Vestervig, hans kone Cecilie Andersdatter og deres børn Mariane, Carl og Jens Peter Christiansen.

5. august 1871 flyttede husmand *Søren Michelsen* med familie fra Agger til Lyngby.

Søren Villadsen
der kom til Lyngby 1869

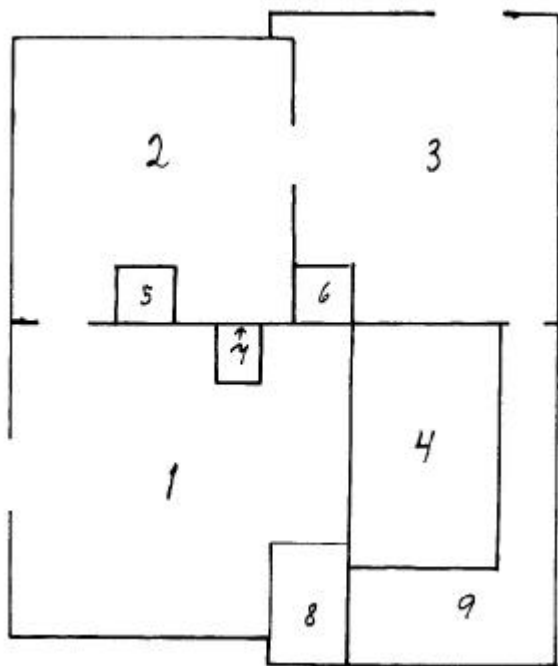
De fleste af disse nybyggere var i familie med hverandre, og den dag i dag er næsten alle Lyngbybeboere beslægtede indbyrdes.

Den første tid og mange år fremover var en brydsom tid. De byggede selv deres huse. De havde strandingsstømmer med fra Agger. Murene blev opført af lersten, som en mand i Svankær lavede. Han æltede leret med bare fødder. Stenenes størrelse er 7x11x23 cm.

Til tag brugte man marehalm og lyng. Der var lerstampede gulve, og gryderne hang over åbne ildsteder.

Hver familie havde en flok får i klitteme. Om efteråret blev der slagtet, så der var fårekød at spise i vintertiden,

når man ikke kunne komme på havet. Kvinderne kortede ulden, spandt og strikkede trøjer og strømper deraf og vævede. For at spare på skillingen byttede man med landmændene og fik kartofler for fisk.

Tegningen viser grundplanen af det hus, som nybyggerne førstemand, Thøger Iversen, opførte. Huset er i tidens løb gjort længere ved tilbygninger, men det oprindelige står endnu uændret. Der er kun en stue, der blev benyttet både til opboldsstue, spisesstue og soveværelse. Sengen stod i det ene hjørne af stuen ved ydervæggen, som på det sted nåede længere ud end den øvrige del af muren. Loftshøjden er ca. 1,80 m. I bilæggerovnen fyrede man med lyng eller lyngtørv gennem et hul i muren i køkkenet. Den nuværende bageovn står endnu, som den blev opført.

1. Stue.
2. Kokken.
3. Bryggers.
4. Bageovn.
5. Skorsten.
6. Grubekedel.
7. Bilæggerovn, fyrhyl ved pilen.
8. Seng.
9. Rum (til gris eller eeder?)

*Thøger Iversens hus set fra syd
Det oprindelige ses mellem døren og flagstangen*

Fiskerne gik til Vilsund (25-30 km) efter sildinger til agn.

En af nybyggerne, Christen Pedersen, fik anskaffet sig en vogn, som blev trukket af to køer, men når det var varmt, turde han ikke spænde dem for, for så ville de "bese".

Thøger Iversen var Lyngbys første strandfoged. Han var byens førende mand, og han var den første, der anskaffede sig en hest.

Ingen vej førte derud, men efterhånden blev der en sti gennem lyngen. Den benyttedes, når der skulle hentes varer hos købmanden i Svankjær, og ad den måtte børnene færdes, når de skulle i skole. I vintertiden var der tit oversmømmelse eller et tykt lag sne på stien, og da de kun havde træsko at gå i, blev de ofte drivvåde om benene.

Lyngbyvejen

Det blev snart nødvendigt med en vej til Lyngby. Fiskene skulle køres bort. Med hest og vogn blev de kørt til Bedsted eller af fiskehandlere solgt inde i landet. Senere blev der bygget pakhuse og lavet iskælder, og så kunne man begynde selv at eksportere fisk til Tyskland.

Men efter som trafikken tiltog, voksede også arbejdet med vedligeholdelse af vejen, og angående dette findes der et interessant dokument.

Den 31. maj sendte 14 beboere fra Lyngby med opgivelse af det matr. nr., hver af dem var ejer af, en deklaration til sognerådet i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg. Fire af underskriverne var enker efter fiskere, der druknede ved den store ulykke i 1885. I deklarationen står der bl.a.: "I betragtning af det gode, vi have opnaaet ved at faa en regulativvej fra Hvidbjerg kirke til Lyngby, forpligter vi os til at udføre nedennævnte vej- og snekastningsarbejde paa den omhandlede vej, - for saa vidt angaar vejstrækningen fra Lyngby by mod øst til det højeste punkt i Lejbak Sande".

Syv af underskriverne påtager sig årligt at udføre fire dages arbejde til planering af vejen, på- og aflæsning samt spredning af vejmateriale. De syv andre forpligter sig til at udføre to dages arbejde om året på samme vejstrækning.

Alle forpligtede sig til at udføre det påtagne arbejde efter fire dages varsel, og de berettigede sognerådet til at lade "manglende eller mangelfuldt udført arbejde udføre paa den eller de forsømmeliges regning".

Med hensyn til snekastningsarbejdet forpligtede de sig til at holde vejstrækningen forsvarligt opkastet for sne og om nødvendigt afmærket med tagvisker. Arbejdet fordeltes efter bestemte regler, og der blev ansat en snefoged i Lyngby, som skulle sende tilsigelse til de enkelte om at møde til snekastning, og sognerådet fik samme berettigelse som ved vejarbejdet.

Derefter fortsætter deklarationen: "Naar der, paa grund af, at enten vej- eller snekastningsarbejdet ikke har været udført som forlangt, eller ikke udført forsvarligt og godt, har været lejet til arbejdets udførelse, er den eller de forsømmelige forpligtede til uopholdelig at betale Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg sogneraad den udgift, arbejdets udførelse har medført, hvilken betaling af os erlægges skadesløs uden hensyn til bestemmelserne i frnd. af 6. august 1824, ligesom vi selvfølgelig hvad snekastningsarbejdet angaar ere underkastede tiltale og mulkt af det offentlige, som enhver anden, der udebliver fra snekastning eller ikke udfører de ham tildelte arbejder ordentlig.

Vi erklærer derhos, at vi i søgsmålstilfælde ere underkastede den hurtige retsforfølgning efter frnd. af 15. januar 1828.

De forpligtelser, vi ved nuværende deklaration have paataget os, hæfte ej alene personligt paa os, men skulle

hæfte nu og fremtidig på vore foran anførte ejendomme, og enhver efterfølgende ejer af disse er desaaarsag underkastet forpligtelserne efter nærværende deklaration, der i enhver henseende af dem opfyldes. - Paa grund heraf bedes deklarationen thinglæst og noteret som forhæftelser paa samtlige ovenanførte ejendomme”.

Lyngby, i Hvidbjerg v. Aa sogn den 31. maj 1889.
Derefter følger underskrifterne.

Deklarationen blev oplæst ved sognerådsmødet den 8. juli 1889.

Man må især beundre de fire kvinder, der så beredvilligt gik ind under de samme forpligtelser som mændene.

Først for ganske gå år siden fik Lyngby en god asfalteret vej.

Skoleforhold

Med undtagelse af et par korte tidsrum har børnene gået i skole i Svankjær og i centralskolen. En tid var der en forskole i Lyngby, og under krigen, da tyskerne besatte centralskolen, kom vikaren til Lyngby og underviste børnene der i en stue.

Ulykker på havet

Lyngby er ikke gået fri for ulykker i de 100 år. Den stærke storm dagen før juleaften 1885 blev en frygtelig katastrofe for den lille bys beboere. Dagen begyndte så smukt. Havet lå blank, og alle fiskerne tog ud for at tjene lidt til at holde jul for.

Da rejste havet sig pludseligt, og det blev en forrygende storm. En sejlbåd med 6 mand om bord prøvede på at lande, men kæntrede i bråddet på den yderste revle. De fire druknede straks, men de andre to kom landet så nært, at de kunne råbe om hjælp. Den 17-årige Chr. Madsen Nielsen var kommet ned til stranden, men han var ude af stand til at hjælpe de nødstedte. Den ene af fiskerne havde ved hjælp af et tørklæde fået to årer bundet sammen, og dem klamrede han sig til. Den anden holdt sig fast ved siden af den kæntrede båd ved en line, som gik op over kølen. Uden for havstokken måtte de begge slippe deres tag, og de forsvandt i bølgerne.

Straks efter kom der en båd med to mand i. Også de prøvede på at lande, men i bråddet på den yderste revle blev båden fyldt med vand. En brådsø skyllede den ene over bord. Den anden sprang ud for at redde ham. Begge omkom.

Da opsynsmanden fik melding om ulykken, kørte han så hurtigt som hestene kunne løbe til ulykkesstedet, men da var alt forbi.

Tre af de forulykkede var af redningsmandskabet, og tre brødre omkom.

Halvdelen af fiskerne i Lyngby druknede den dag. I stedet for julesalmer lød konernes hjerteskrærende gråd, og det varede fem uger, før mændene dristede sig ud på havet igen.

Denne ulykke gav anledning til oprettelse af ”Prinsesse Maries fond for Enkeunderstøttelse”. Prinsesse Marie var gift med prins Valdemar. Hun havde stor interesse for fiskerne, og da hun hørte om ulykken, oprettede hun det fond, som har bragt hjælp til mange nødstedte fiskerhjem.

På sydmuren i Hvidbjerg v. Å kirke sidder der en mindeplade med de otte forulykkede fiskeres navne.

* * *

Næste drukneulykke skete den 28. marts 1889. En båd med 5 mand var sejlet ud for at røgte deres fiskekroge. Vejret var smukt og stille, men mens de arbejdede, rejste vinden sig pludselig, og de skyndte sig mod land. De anså det ikke for farligt at lande og tog ikke redningsbælterne på; men da de var ved at gå over mellemste revle, opstod der fra havbunden en del sø, som øjeblikkelig kæntrede båden ca. 400 alen fra land og bortskyllede besætningen. Fire af mændene arbejdede sig hen til båden og klyngede sig til den. Den femte druknede straks og drev i land.

En af de fire ved båden fik krampe og sank. Tre unge mennesker i alderen 17-19 år sejlede ud i en pram og hentede de øvrige.

De druknede var Christen Olesen og Martinus Madsen Nielsen.

* * *

Alle, der har lidt kendskab til Lyngby, ved, hvem ”Brødrene” er.

Den 23. marts 1927 var 4 pramme på havet for at fiske med sildegarn. En af prammene var bemanded med tre af Brødrene. Der var østenvind med rolig sø, da de gik ud ved 17-tiden, men hen i mod kl. 20 drejede vinden mere nordlig og tog til i styrke. Kl. 21.30 blev den anden lanterne sat. Da var tre af bådene kommet i land. Kun Brødrene var ude endnu. Man talte om at sende redningsbåden ud, men før dette kunne ske, kom båden og styrede mod land. I havstokken kæntrede den, og en af fiskerne druknede. Det var Kristian Iversen.

Kort tid forinden havde han stået på båden og sunget en sang efter Harboøresangbogen: I tidens dybe mørke. Hans død gjorde et uudsletteligt indtryk på hans to brødre, som måtte se ham drukne uden at kunne hjælpe ham. Også mange andre blev dybt grebne af det skete.

Prinsessen og redningsbåden

Mellem Lyngby og havet ligger ”Prinsessehuset”, hvori prinsesse Margrethe i mange år havde sommerhus. Hun havde ord for at være et fint og godt menneske og meget ligetil. Det var hendes lyst at gå og tale med fiskerne. Hun var datter af prins Valdemar, som af og til var på besøg i Lyngby. Engang, da de ventede ham, ville de gerne vise, at de var glade for ham, og derfor gav de sig til at rejse en æresport for ham. Men uheldigvis kom prinsen før bestemmelsen, så de kun lige havde begyndt på arbejdet, da hans bil ankom. Den standsede og prins Valdemar stod ud og takkede folkene for deres gode vilje.

* * *

Allerede i 1882 blev der oprettet en raketstation i Lyngby, men fiskernes store ønske var at få en redningsbåd. I april måned 1906 indsendte 16 mænd fra Lyngby et andragende til ministeriet om at få raketstationen omdannet til redningsbådsstation. Ministeriet tog sagen under grundig overvejelse, men resultatet blev et afslag med den begrundelse, at der var to redningsdampere i Thyborøn, og de kunne komme til stede i løbet af en times tid, og man kunne ikke regne med, at en på stedet stationeret båd kunne nå hurtigere ud. Desuden var befolkningen i Lyngby så fåtallig, at det kunne blive

vanskeligt at hjælpe fiskerbåde ved landingen, fordi der rimeligvis ville være bemandede med nogle af redningsbådens besætning.

Gentagne gange blev det forsøgt at få en redningsbåd, men forgæves. Da prinsesse Margrethe så kom til Lyngby, hørte hun om dette, og så sagde hun: "De mangler en redningsbåd, og den skal De have. Jeg skal få min far til at lægge et godt ord ind for denne sag".

Nu kom der gang i foretagendet, og i 1920 ankom redningsbåden.

Først fik de Lilleøre redningsbåd, men den var de ikke så glade for. Den var engang kæntræt, så at 12 mand druknede. Senere fik de en fra Thyborøn, og den blev der mange gange god brug for. Den havde man indtil 1946. Da blev den fjernet, fordi mandskabet fiskede fra Thyborøn. I dårligt vejr, når der var brug for redningsbåden, var mandskabet hjemme, men det kunne ikke regnes for gyldig grund til at beholde den.

I de 26 år, redningsbåden havde til huse i Lyngby, var Lyngbyfiskerne med til at redde 102 mennesker i land fra strandede skibe.

Strandinger

Siden raketstationen blev oprettet, har redningsmandskabet medvirket ved et stort antal strandinger. Hver af dem har været en spændende begivenhed, og ofte har mennesker været i livsfare. Mange søfolk er bragt i land ved hjælp af redningsraketter og redningsstol eller i redningsbåden. Af pladshensyn må vi her indskrænke os til en kort beretning om en af de mest dramatiske strandinger i mands minde.

"Sprightly"

I sommeren 1934 strandede den engelske damper "Sprightly" lidt nord for Lyngby. Redningsbåden gik ud og tog 13 mand med i land, men kaptajnen og 8 mand blev derude. Da båden senere kom ud efter dem, nægtede de at følge med. Men blæsten tog til, og snart stod skumsprøjt højt over skibets skorsten og master. Nu kunne redningsbåden ikke gå ud, men ved hjælp af en fint affyret dobbeltraket lykkedes det at få forbindelse med de skibbrudne, som nu blev halet i land i redningsstolen. Kaptajnen, der kom ind som den sidste, blev helt overskyllet af bølgerne.

Fra strandbredden overværede hundredvis af tilskuere denne redningsaktion.

Senere blev skibet bjerget af Switzer.

Ved stranden

Nu er den tid snart fjern, da fiskerbådene lå på strandbredden, når de ikke var på havet. Det var et hårdt

arbejde for fiskerne at trække bådene op med håndkraft og bagefter slæbe fangsten op til pakhuset i rygkurve.

Landingsforholdene ved Lyngby har vel aldrig været ideelle, men omsider blev de helt umulige. Først i 30'erne byggede man en hofde for at hæmme den stærke strøm og bryde bølgerne. Derved håbede man at få dannet en bedre strandbred til bådene, men man nåede ikke den ønskede forbedring. Så slog man sig på kutterfiskeri fra Thyborøn (se senere), men næsten alle fiskerne blev boende i Lyngby. Hver lørdag sejlede de til Krik, hvorfra man kørte i bil hjem for at tilbringe søndagen i Lyngby. - Nu har en stor del af fiskerne selv bil, og så kører de over Oddesund om Lemvig.

Når vestenstormene pisker havet til skum, ligger klitterne ved Lyngby stærkt udsat for havets angreb, og det hænder, at strandbredden næsten ikke er til at kende igen efter en stormperiode, fordi de yderste pynter af klitterne er skredet ned. Derved er også nogle af de store bunkers, som tyskerne byggede under krigen, trillet ned og danner nu bolværk mod havets nedbrydende virksomhed.

Men på varme sommerdage - især om søndagene - går der en stærk strøm af biler derud, og mange feriegæster og turister tilbringer der nogle af deres bedste feriedage.

Besættelsestiden

Under krigen anlagde tyskerne mægtige kanonstillinger i de yderste klitter nord for Lyngby. Udstrakte gange halvt skjulte i vandet satte underjordiske bunkers i forbindelse med hverandre. Ca. 500 soldater hørte til der. En del af dem boede i Lyngby, og da det lå i deres natur at herske, forandrede de helt det ellers så hyggelige fiskerleje. Alt, hvad der drev i land på stranden, ville de bemægtige sig, og strandfogeden måtte tage nogle hårde tørn med dem. Fiskerne fik så mange forbud på stranden, at de bestemte sig til at fiske fra Thyborøn.

Omsider fik denne onde tid dog ende, og Lyngby kunne atter ånde frit.

To navne

Skulle der nævnes et par navne fra Lyngby, må det blive Johan Chr. Madsen Nielsen, som var strandfoged i 70 år, og opsynsmand Niels Sørensen, der var formand for Redningsmændenes Landssammenslutning og opsynsmand nogle år.

Chr. Madsens forældre, Mads Peter Nielsen og hustru Maren, var blandt de første nybyggere i Lyngby. Han blev født 1868, så han er vokset op sammen med byen, idet han nåede en alder af 91 år. Han kunne fortælle livfuldt og spændende om livet i Lyngby gennem svundne tider. Ved ulykken 1885 reddede han to fiskere i land. Det fik han redningsmedaljen for. Efter redningen af "Sprightly" blev han dekoreret med Dannebrogskorset. Han var medlem af sognerådet i 12 år, var med til at stifte kommunens sygekasse og sygeplejeforening og desuden brugsforeningen i Svankjær.

Lyngby i dag

Det er et særpræg for Lyngby, at der til daglig er så få mænd, idet de fisker fra Thyborøn. Det er hovedsagelig kvinder, ældre mænd og små børn, der bor der om hverdagen. De større børn er i skole.

Men i ferietiden er der myldrende liv derude. Da strømmer der feriegæster dertil. Hver stue og hvert

kammer, der kan undværes i byens ca. 30 huse, tages i brug, og rundt omkring rejses det ene feriehus efter det andet.

I den mørke tid hygger man sig inden døre eller der bødes fiskegarn. Petromaxlampen afløste de gamle petroleumslamper, og nu er det flaskegasbelysning, der bruges overalt. Elektriciteten har nemlig ikke endnu holdt sit indtog i byen, skønt der i mange år har været arbejdet for det. Det er et dagligt handicap for de ca. 100 mennesker, der har til huse der, når alle er hjemme. Det betyder afsavn af ikke blot elektrisk lys, men også køleskab, fryseskab, fjernsyn, støvsuger og meget andet.

Lyngby telefoncentral har æren af at være Danmarks mindste. Flere gange har man truet med, at den skulle nedlægges, men endnu har man bevaret den. Der samles i bogstavelig forstand alle tråde.

I mange år savnede man et sted at samles ved festlige lejligheder og ved møder, men nu er der rådet bod derpå, idet der er bygget et lille hyggeligt hus til dette formål.

Lyngbyfolkens enestående gæstfrihed berømmes af enhver, der har været der som gæst. Når der kaldes sammen til en eller anden familiefest, gør man sit yderste for at give festen et hjerteligt præg, og de mange sommergæster føler det hjemligt at færdes blandt folkene derude.

Fremtiden

Mange har spået Lyngbys undergang, fordi den ikke kan konkurrere med andre fiskebyer, som har gode havne. Derfor troede man ikke, at unge ville bosætte sig der. Men de fleste unge holder så meget af deres fødeby, at de ikke kan tænke sig at bo andre steder. Lyngby er for dem hjemmet, som intet andet sted kan erstatte. Byens fremtid vil dog afhænge af, om elektriciteten vil nå derud.

Lyngby er afholdt af mange mennesker, som af hjertet vil ønske byen en lys og lykkelig fremtid.

Fra Lyngbys 100-års jubilæum 15. august 1964

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1964, side 421-436).